

Stanko Klinar

Samostalniškost angleščine v primeri s slovenščino

Noun-oriented Tendency in English

English shows an inclination to use nouns where Slovene prefers adjectives, verbs, or (idiomatic) phrasing. This inclination is called a noun-oriented tendency. Although it affects a rather small section of the language, it brings to light a very noticeable contrastive difference between the two languages.

As for the translatability of English nouns, three groups can be established:

- I. lexemically and contextually unproblematic,*
- II. lexemically translatable, but with an equivalent which has a limited applicability in L2,*
- III. lexemically untranslatable.*

This article is concerned only with categories II and III, limiting itself further to

- 1. those abstract nouns (and some concrete ones) which are rendered in Slovene by adjectives or verbs or idiomatic phrasing, and*
- 2. those agent nouns (which are all concrete) which are rendered in Slovene by verbs or idiomatic phrasing.*

The Slovene-English translator finds a Slovene-English dictionary of little use in this point. The absence of grammatically identical equivalents in Slovene (especially in group III above) makes it impossible to create entries giving information on the problematic English nouns, as the Slovene headword is missing. The article advises the translator to draw upon recurring syntactic structures in Slovene.

Samostalniškost pomeni težnjo angleščine, da s samostalnikom izrazi tisto, kar slovenščina izrazi s pridevnikom, glagolom, prislovom ali celo z odvisnim stavkom.*

Naša naloga je, da poiščemo tiste primere, kjer se to zgodi, in potem za prevajalske potrebe skušamo ugotoviti, kdaj se slovenski pridevniki ali glagoli itd. prevajajo v angleščino s samostalnikom. (Ta samostalnik je običajno narejen iz istopomenske slovarsko prevedene podstave kot pridevnik ali glagol. Obstajajo pa tudi primeri, kjer ni tako; takrat govorimo o idiomatskem odvisnem stavku. – Ponazoritvene primere za to trditev najdemo v nadaljevanju tega spisa.)

Za izhodišče se bomo omejili na vprašanje, kako se prevajajo v slovenščino angleški abstraktni (in nekateri konkretni) samostalniki in samostalniki za vršilce dejanja (»agent nouns«, ki so vedno konkretni). Izmed odgovorov, ki se nam nudijo, pa se bomo spet omejili samo na tiste, ki pravijo, da se nekateri zadevni samostalniki prevajajo s pridevnikom ali glagolom (ali idiomatskim odvisnim stavkom), to so tisti, ki jih slovar ne more zadovoljivo prevesti.

Razpravo bi potem morali zaokrožiti z vprašanjem, ali najdemo v slovenščini namig, kdaj naj bi slovenski pridevnik ali glagol prevedli v angleščino s samostalnikom. Vendar enotnega, posplošitvenega shematičnega odgovora, žal, ni. Iz analize ponazoritvenih primerov (1–20) in tam pripisanega komentarja pa je mogoče izluščiti nekaj fragmentarnih navodil.

* Samostalniškost ni nominalizacija.

Pregled jezikovnega položaja nam pokaže tri kategorije prevedljivosti angleških samostalnikov.

I. slovarsko in kontekstualno neproblematične (ali malo problematične) samostalnice, npr.:

patience	potrpljenje,
wisdom	modrost,
hunter	lovec/lovka,
singer	pevec/pevka.

Ti in podobni so v kontekstih direktno prevedljivi s slovenskimi samostalniki, zato se z njimi glede na naše izhodišče ni treba posebej ukvarjati.

V to kategorijo spada daleč največje število samostalnikov.

II. slovarsko (nekontekstualno) prevedljive samostalnice, katerih prevod pa ni sprejemljiv v vsakem sobesedilu, ali pa le pogojno, npr.:

1 **safety** varnost

(a) **Safety** first!

(b) It was several hours before the boat reached the **safety** of the harbour.

Varnost je prva!

1 Šele čez nekaj ur je čoln prispel v **varni** pristan.

(pridevnik)

2 ???... je čoln dosegel (prispel v) **varnost** pristana.

2 **completion** dovršitev, sklenitev

(a) You may occupy the house on **completion** of the contract.

(b) The **completion** of the bridge is planned for 1991.

Ob **sklenitvi** pogodbe se lahko vselite v hišo.

1 Predvidevajo, da **bodo zgradili** most / da **bo** most **zgrajen** 1991.

(glagol)

2 ??**Dograditev/dovršitev** mostu je načrtovana za leto 1991.

3 **eater** jedec

(a) He's a **big eater**.

(b) I'm not a **great potato-eater**.

Ta je **jedec in pol**.

1 Ne **jem rad** krompirja.

(glagol)

2 Meni **ni veliko do** krompirja.

3 ??Nisem **veliki jedec** krompirja.

III. slovarsko neprevedljive (ali pogojno prevedljive) samostalnice, npr.:

(Oklepaj ob slovenskem prevodu angleškega samostalnika pomeni približen prevod ali opis, vprašaj (ali dva) pa (zelo) dvomljiv prevod; zvezdica pomeni nesprejemljiv prevod.)

4 **wholesomeness** (?zdravost)

I like the **wholesomeness** of homebaked bread.

Rad imam domač kruh, ker je tako **zdrav**.
(pridevnik)

5 **emergence** (??vznik, ?pojava)

The **emergence** of a new contender for the presidency has quite altered the election prospects.

Ko se je **pojavi**l nov predsedniški kandidat, so se volilna predvidevanja docela spremenila.
(glagol)

6 **resumption** (ponovno isto početje)

The men say there will be no **resumption** of work until their demands have been granted.

... da ne **bodo šli nazaj** na delo, dokler ...
(opisni) odvisni stavek)

7 **catcher** *ujemilec, (?lovilec, ??lovec)

(a) The **Catcher** in the Rye.
(naslov romana)

(b) I'd just be the **catcher** in the rye and all.

??**Igra** v rži /(?**Lovilec** v rži)

?Rad bi bil le **lovec** v rži. (Samo **lovil/prestre-
zal/?ujemal** bi jih v rži.)
(glagol)

DODATNA OPAŽANJA

(a) v slovenščini pridevnik

Prvi primer:

8 (a) Šele čez nekaj ur je čoln prispel v **varni** pristan.
(določna oblika pridevnika)

1 It was several hours before the boat reached the safety of the harbour.
2* ... the safety of a harbour.
3*? ... the safe harbour.
4** ... a safe harbour.
5 (... reached harbour.)

Izjava da slutiti varnost pristana v nasprotju z nevarnostmi odprtega morja. (Morda bi bilo umestno, v slovenski povedi sploh izpustiti pridevnik »varni«.)

8 (b) Šele čez nekaj ur je čoln prispel v **varen** pristan.
(nedoločna oblika pridevnika)

1 ... reached a safe harbour.
2* ... the safety of a/the harbour.
3** ... the safe harbour.
4* (... reached harbour.)

Izjava da slutiti razliko med varnimi in nevarnimi pristanišči, recimo v vojni; naš čoln je prispel v enega od varnih pristanišč.

Drugi primer:

9 (a) Raziskovalci so bili presenečeni, da so naleteli na **tako prijazna** plemena v džungli.

1 The explorers were surprised by the **friendli-
ness** of the tribes they met in the jungle.

... presenečeni, ko so videli, **kako prijazna** so plemena v džungli
(kakovostni pridevnik; izraža čustvenost, v tem primeru visoko stopnjo veselja)

2 ... were surprised to find **such friendly** tribes ...

(? ... so bili presenečeni nad **ljubeznivostjo** plemen ...)

3 ... were surprised to see **how friendly** the tribes were ...

9 (b) Raziskovalci so bili presenečeni, da so naleteli na **prijazna** plemena v džungli.

1 ... were surprised to come across **friendly** tribes in the jungle.

2* ... were surprised by the **friendliness** of the tribes ...

(vrstni pridevnik; nasprotje: »sovražna plemena«; čustvenosti v sporočilu ni; kvalifikatorja *tako/kako* (*such/how*) in samostalniški prevod niso mogoči)

Tretji primer:

10 Pokazali so nam **različno** blago.

1 We were shown **a variety of** goods. (= precej; kar veliko)

2 We were shown **various** goods. (= nekaj)

Razlika med prvim in drugim prevodom je v količini, ki pa je ocenjena seveda subjektivno.

Četrty primer:

11 Po letu 1948 se je spet začela razvijati **družbeno-kritična** literatura.

1 After 1948 literature of **social criticism** started developing again.

2 ? ... **socio-critical** literature ...

3* ... **socially critical** literature ...

Beseda »družbeno« verjetno ni prislov, pač pa oblikovno nedoločljivi prvi del zloženke »družbeno-kritičen« (t.j. »kritičen do družbe«). Zato je (s pridržkom!) možen zgoraj drugi prevod (z zloženko, po zgledu »sociolinguistic«), ni pa možen tretji (s prislovom). Le-ta pa je nesprejemljiv predvsem kratkomalo zato, ker je neangleški (in malodane nerazumljiv).

(Drugače so prislovi kot kvalifikatorji pridevnikov seveda docela sprejemljivi, npr. »a relatively safe position«.)

Najustreznejši je prvi prevod, kjer pridevnik »kritičen« pretopimo v samostalnik »criticism«; tako hkrati omogočimo besedi (prislovu ?) »družbeno«, da napreduje v vrstni pridevnik in postane samostalniku »criticism« popolnoma jasen opredeljevalec pomena.

Peti primer:

12 (a) »Ne gre samo za stroške, ampak tako salamensko **nerodno** je!« (ko sem, recimo, izgubil vse dokumente).

»It's not just the expense, it's the **awkwardness** of it.«

(b) »Kako je to **nerodno!**«

»It's so **awkward!**«

»Isn't it **awkward!**«

Naravni prevod pri (b) je s pridevnikom, pri (a) s samostalnikom, ne da bi bila kaka razlika v pomenu, slogu ali jezikovnem nivoju. Od kod ta dvojnost prevajanja istega pridevnika? Vzrok je v paralelni zgradbi prve povedi: samostalnik »expense« v prvem delu povedi potegne za seboj samostalnik »awkwardness« v drugem delu; če bi v drugem delu paralelno grajene povedi uporabili pridevnik, bi bilo ravnotežje porušeno.

Povzetek: Ko prevajamo **slovenski pridevnik**, imamo v angleščini včasih na voljo pridevnik in/ali samostalnik; odločitev za pridevnik ali samostalnik ima v angleščini lahko za posledico pomensko razliko. Za določitev ali predvidevanje pomenske razlike ni nobenih splošno veljavnih indikatorjev, in je razliko treba ugotoviti pri vsakem primeru posebej. Zanašamo se lahko le na razločevanje med kakovostnimi in vrstnimi pridevniki, in včasih med določno in nedoločno pridevniško obliko, in na rabo prislovov »tako«, »kako« in »zares« za čustvenost.

Ko prevajamo **angleški samostalnik**, imamo v slovenščini včasih na voljo pridevnik in/ali samostalnik; izbira je odvisna od razpoložljivega slovenskega jezikovnega gradiva in stopnje slovenskosti, ki jo želimo doseči. Nasploh je v teh primerih pridevnik bolj priporočljiv kot samostalnik. (Kjer gre za čustveni poudarek, dodamo pridevniku »tako« ali »kako« ali »zares«.)

Kadar se slovenski pridevnik prevaja s samostalnikom, se zdi, da prevladujeta dva vzorca.

I. Slovenski pridevnik se prevede s samostalnikom, ki v angleškem stavku postane jedro samostalniške fraze.

Slovenski pridevnik je kot stavčni člen v izvirnem stavku lahko:

a) levi prilastek: različno¹ blago → a variety of goods² (12),

b) povedkovo določilo:

Naš položaj je bil tako neumen¹, da nas je sililo na smeh.

→ We had to laugh at the absurdity of our situation².

II. Slovenski pridevnik (levi prilastek) se prevede s samostalnikom, ki v angleškem stavku opravlja nalogo desnega prilastka:

pomembna¹ novica → some news of importance².

Tu gre pogosto za zelo trdne zveze, med katerimi so nekatere že prave predložne zloženke (prepositional compounds) in kot take slovarske enote:

priporočilno pismo	a letter of introduction,
besedna vrsta	part of speech,
genialen človek	a man of genius.

V zvezah, ki so bolj sintaktične povezave pridevnika s samostalnikom kot zloženke in jih najbrž ne bi ocenili kot slovarske enote, npr.:

zbornični sekretar	Secretary of the Chamber,
škofov tajnik	the secretary of the bishop,

lahko zamenjamo pridevnik z roditeljskim, in to (včasih) v obeh jezikih:

sekretar (trgovske) zbornice	S. of the Ch. (of Commerce),
škofov tajnik	bishop's secretary.

Take sintaktične pretvorbe, ki sicer niso naš namen pri tej temi, pomagajo poudariti tri pomembne točke:

1. svojilni pridevnik se prevede s samostalniškim roditeljskim:

škofov – bishop's; of the bishop,

2. mnoge od teh zvez kažejo, da angleščina pridevnika sploh nima:

priporočen	- ?
beseđen	- ?
genialen	- ?
zborničen	- ?
škofov	- ?

Če ga pa že ima, v tej zvezi ni uporaben:

introduction	- introductory (uvoden; *priporočen)
word	- wordy (gostobeseđen; *beseđen).

Torej je prisiljena, te slovenske pridevnike prevajati nepridevniško. (To pa je običajno samostalniško.)

(»Neprevedljivi slovenski pridevniki« je v resnici samostojna kontrastivna tema, ki se naše sicer dotika, vendar zasluži samostojno študijo, zato v to smer tukaj ne gremo naprej.)

3. mnogi (angleški) samostalniki v teh zvezah so konkretni (npr. chamber, bishop).

(b) v slovenščini glagol (ali odvisni stavek), v angleščini abstraktni samostalnik

A) abstraktni samostalnik v vlogi osebk

13 Whereas the medieval scene was dominated by the **preoccupation** with God, the renaissance thinkers were more interested in man.

V srednjem veku so se ljudje **ukvarjali** predvsem z Bogom, renesančne mislece pa je bolj zanimal človek.

14 They say that every fourth year there is an **abundance** of plums.

Pravijo, da vsako četrto leto češplje posebno dobro **obrodijo**.

Akcijski/procesni (pa tudi drugi) samostalniki pogosto prevzamejo v angleščini vlogo osebk; (v pasivnih stavkih vlogo storilca dejanja, ki pa je vsebinski osebek stavka). V slovenščini je to le redko mogoče (38). (Glej tudi primera 5 in 6.) Pogosto zavzemajo tudi mesto predmeta (objekta) v stavku (4).

B) abstraktni samostalniki brez ustreznega glagola v angleščini in/ali slovenščini

15 **fluency** < ? // (/?tekočnost, ?gladkost); izurjenost, spretnost

He certainly has a real flair for languages; I

only wish I had his **fluency**.

On je resnično nadarjen za jezike. Ko **bi** le še meni tako **šlo**!

(??O da bi imel tudi jaz njegovo/tako **spretnost**!)

16 **preference** < prefer // (?preferenca; posebna nagnjenost/ljubezen/simpatija (do))

I can get seats in the stalls or in the circle; ... sporoči mi, kaj ti je **ljubše**.

let me know if you have any **preference**.

Idiomatika jezika opravičuje trditev, da so nekateri abstraktni samostalniki prevedljivi bolj z (odvisnim) stavkom kot z glagolom (ki ga v enem ali kar obeh jezikih sploh ni).

(c) v slovenščini glagol (ali idiomatski stavek), v angleščini samostalniki za vršilca dejanja (agent noun)

A

17 **loser** *izgubitelj; ?poraženec, ?premaganec, ?zgubaš

He came off a **loser**.

Izgubil je (stavo, dvoboj, igro). **Bil je poražen.**

18 **asker** (?)vpraš(ev)alec

The **asker** of this question was not a teacher of English.

Ta, ki je to vprašal(a), ni bil(a) učitelj(ica) angleščine.

V slovenščini manjka samostalnikov za vršilce dejanja. Sporočilo, ki ga izrazi angleščina z zadevnim samostalnikom, izrazi slovenščina pogosto z glagolom ali kako drugače. Da bi v takem položaju pri prevajanju zadeli na angleški samostalniki, ki ga slov.-angl. slovar ne daje, ker mu manjka slovenska iztočnica, je treba uporabiti slovensko parafrazo

»ta, ki dela to in to«

in narediti angleški samostalnik iz ustreznega glagola s končnico **-er**, ki je od vseh najbolj živa, potem pa preveriti obliko v (obsežnejšem) enojezičnem angleškem slovarju. Npr.:

ta, ki sedi → **sitter**,
ta, ki začne/začenja → **starter**,
ta, ki pakira → **packer**,
ta, ki zgubi/zgublja → **loser**,
ta, ki vpraša/vprašuje → **asker**.

(Imamo za »sitter«, »starter«, »packer« itd., dobre /ali sploh kakšne/ slovarske prevode? Pod katero slovensko iztočnico upate najti v slov.-angl. slovarju prevod »sitter«, »starter« itd.?)

B

19 He's a **cheerful loser**.

Ta si izgube (pri igri, stavi) ne žene k srcu.

20 He's a **heavy sleeper**.

Njega zlepa ne zbudiš.

Mnoge angleške samostalnice za vršilce dejanja spremlja tipični (ali kar stalni) pridevnik. Pridevnik in samostalnik se vežeta v kolokacijo, ki je s kontrastivnega vidika (lahko) idiomatična.

(Malo manj idiomatična: **heavy smoker** – hud/strasten kadilec)

Za podrobnejšo obravnavo samostalniškosti glej VESTNIK (Društva za tuje jezike in književnosti SRS):

a) 1983/2, str. 26 etc.

b) 1986/1-2, str. 22 etc.

c) 1988/1-2, str. 1 etc.

STAVKI ZA VAJO

(a) v slovenščini pridevnik

I. Prevedite v slovenščino:

- 21 The style combines **felicity** of phrasing with **exactitude** of expression.
(parafraza: ... really/particularly felicitous phrasing with really/particularly exact expression)
- 22 The **coldness** of the water took our breath away.
(The water was so cold that it took ...)
- 23 The inhabitants of the fishing town were overwhelmed by the **completeness** of the disaster.
(... by such an utter disaster)
- 24 Try visiting the North. You'll like the **friendliness** of the people there.
- 25 His qualities of **leadership** have stood him in good stead throughout a chequered career.

II. Prevedite v angleščino:

- 26 ... delavstvo, ki tvori bistven del **družbene** strukture.
- 27 Titan je pomemben, ker je (tako) **lahak** in **močan**.
- 28 Vsi smo hvalili, kako **popolno/dovršeno** je umetnikovo delo.
- 29 **uporniški** duh
- 30 Igra nima **enotnega** dejanja.

(b) v slovenščini glagol (all odvisni stavek), v angleščini abstraktni samostalniki

I. Prevedite v slovenščino:

- 31 (a) The composer announced the **completion** of a new operatic work.
(b) That novel represents the **completion** of his literary achievement.
(c) A lot of people used to leave the course before the end, but lately we've been getting more and more **completions**.
- 32 There is an even greater **prevalence** of political jokes after some important state visit.
- 33 There is an **abundance** of phenomena there which show clearly that ...

- 34 The inspector asked who had been responsible for the **detention** of goods by the Customs.
- 35 Our team won the match against **heavy odds**.

II. *Prevedite v angleščino:*

- 36 Najmočnejše smo **bili navezani** na Zagreb.
- 37 Delavci v elektrarni so videti odločeni, da **bodo spet** štrajkali.
- 38 Žuželke **razporejamo** po tehle kriterijih: ...
- 39 Ko se je **zrušil** novi jez, je zastal gospodarski razvoj dežele.
- 40 Prosim, navedite, če **želite** eno- ali dvoposteljno sobo.

(c) **v slovenščini glagol (ali idiomatski stavek), v angleščini samostalnik za vršilca dejanja (agent noun)**

I. *Prevedite v slovenščino:*

- 41 ... at such a distance from the **sleeper** that their low words could hardly disturb her.
- 42 The Englishman is a slow **starter**, but there is no stronger **finisher**.
- 43 Yes, here I come to unpack everything and start from the beginning, as I do every time we go away for a holiday. You know, you're a very bad **packer**, Grandfather.
- 44 The architecture resembles that of medieval monasteries, and is a picturesque **reminder** of the origin of our education and learning in the old schools of theology.
- 45 (a) He's not a **writer, swimmer, etc.**
 (b) He's no **writer, swimmer, etc.**
 (c) I'm not really a **swimmer, etc.**

II. *Prevedite v angleščino:*

- 46 Ta grah **dobro rodi**.
- 47 Vedno je **prispeval** velike zneske za Oxfam.
- 48 Gospod X. Y. **nima discipline** (v razredu).
- 49 Že od nekdaj rad **zgodaj vstajam**.
- 50 Nekateri so **bolehal/trpeli** za tuberkulozo in so upali, da bodo ozdraveli na gorskem zraku v Švici.
- 51 Čas **zaceli** vse rane.

Ključ:

- 21 Slog se odlikuje po **duhovitih** zasukih in (hkrati po) **natančnem izrazju**.
- 22 Voda je bila tako **mrzla**, da nam je kar sapo zaprlo.
- 23 Domačini ribiškega mesta so bili zaprepadeni nad tako skrajno **razdiralno/uničujočo/pogubno** ujmo.
- 24 Obiščite Sever. Videli boste, kako **prijazni** ljudje živijo tam.
- 25 Njegove **vodstvene** odlike so mu v vsej pisani karieri dobro služile.
- 26 ... the genuine workpeople, who form an essential part of the structure of **society**.
- 27 The metal titanium is remarkable for its **lightness** and **strength**.
- 28 We all admired the **perfection** of the artist's work.
- 29 a spirit **of rebellion**.
- 30 There is no **unity** of action in this play.
- 31 (a) Skladatelj je sporočil, da je **dokončal** novo opero.
 (b) S tem romanom je **zaključil** krog svojih literarnih uspehov.
 (c) Prej je veliko ljudi odnehalo pred koncertom, zadnje čase pa jih vedno več **uspešno zaključil** tečaj.
- 32 Po kakem visokem državiškem obisku se še bolj **razbohotijo** politične šale.
- 33 V njej je namreč **vse polno** pojavov, ki ...
- 34 ... kdo je bil odgovoren, da je pošiljka **obležala** na carini.
- 35 ... kljub majhni verjetnosti /kljub težavam/ kljub težkemu nasprotniku. (... čeprav so imeli težkega nasprotnika.)
- 36 Our strongest **link** was the one with Zagreb.
- 37 The power workers seem bent on a **resumption** of their strike.
- 38 The **classification** of insects depends on the following criteria: ...
- 39 The **collapse** of the new dam was a great set-back to the country's economic development.
- 40 Please state your **preference** for a single or double room.
- 41 ... toliko stran od **nje (ki je spala)**, da je njune tihe besede niso mogle motiti.
- 42 Anglež se sicer počasi **pripravi k stvari**, vendar je zlepa kdo tako uspešno ne **pripelje do konca**.
- 43 ... Ti res ne **znaš (za)pakirati** stvari, dedi.
- 44 Arhitektura spominja na srednjeveške samostane in nam nazorno **kliče v spomin**, da sta se naša izobrazba in znanje začela v starih teoloških šolah.
- 45 (a) On ni **pisatelj**, etc. (Je nekaj drugega. Zmotili smo se, ko smo mu pripisali to dejavnost.)
 (b) Ta sploh ne **zna pisati**, etc. (V pomenu: Je slab pisatelj, etc. /On ni noben **pisatelj**, etc.; ali: to ni nobeno **plavanje**, etc. kar on počenja; in podobno)
 (c) **Plavanje** mi (še) ne gre. (Nekaj malega znam, toda slabo.)
- 46 These peas are **great croppers**. (These are high-yield peas.)
- 47 He has always been a **generous contributor** to Oxfam.
- 48 Mr. X. Y. is a **poor disciplinarian**.
- 49 I have always been a **natural early riser**.
- 50 Some were **sufferers** from tuberculosis who hoped for a cure from the mountain air in Switzerland.
- 51 Time is a **great healer**.